

OLGA, KOM HEM SNART!

©Leif Södergren

I september 1913 gav sig Olga Jonsson och barnen, Anita tre år och Billy två år samt barnsköterskan Ida, ut på en resa till Jacksonville i Florida där de skulle besöka Olgas föräldrar. Den fyra månader gamla Mary Carita fick stanna kvar hos maken Folke i Göteborg, omhändertagen av en barnsköterska.

Olgas föräldrar var oroliga över att deras dotter, bara tjugotre år, redan hade fött tre barn. Hon var trött. De hade sett det med egna ögon när de var på besök. Olga behövde vila upp sig och därför hade de bjudit henne och barnen på en resa till Jacksonville i Florida där Olga en gång växte upp.

Bara det bästa var gott nog för dottern och barnen. Föräldrarna hade läst att Tyskland hade byggt ett fartyg med dubbla skrov. Det var mycket säkrare än det enkla skrov som Titanic hade när det förliste året innan.

Olga 23, barnen Anita och Billy samt syster Ida reste till Florida medan Folke stannade hemma i Göteborg med babyn Mary Carita.

Folke vinkade av dem på järnvägsstationen i Göteborg. Deras destination var Hamburg där de alla skulle gå ombord på det nybyggda och superlyxiga SS IMPERATOR, världens största passagerarfartyg. Destinationen var New York. Därifrån skulle ett tåg ta dem till Jacksonville. Men först skulle de tillbringa natten på ett hotell i Hamburg där Olga skrev sitt första brev till sin kära Folke.

Olga skickade Folke telegram vid olika tidpunkter under deras resa för att meddela honom att de anlänt väl till dessa olika platser. Hennes brev till Folke var många och kärleksfulla, men inte så många som han skrev till henne, inte alltid daterade och inte lika intressant skrivna som hans brev var och inte lika långa.

Folke var oerhört oroad över att se sin älskade fru och två barn lämna järnvägsstationen i Göteborg den dagen. Vilken vettig man som helst skulle bli livrädd under sådana omständigheter. Hans kära fru och två barn skulle ge sig ut på samma hav där Titanic året innan, 1912, hade kolliderat med ett isberg och sjunkit på sin jungfruresa från England till New York. Så många som 1 514 människor hade drunknat i det mörka och iskalla vattnet. Och ett år senare färdades hans kära fru och barn på samma hav fullt av förrädiska isberg. Det dubbla skrovet på det moderna fartyget lugnade Folke en aning.

Folkes medgivande till resan var en nödvändighet på den tiden och han hade motvilligt gått med på att hans fru skulle få resa. Hon hade sagt att hon hade för *"avsikt"* att hon och barnen skulle återvända före jul. För Folke skulle det innebära att han var skild från dem i två och en halv månad. Han trodde att han skulle klara sig, eftersom han visste att de skulle vara tillbaka till jul. Det var hans tröst. Men han var orolig -- var Olgas *"avsikt att återvända före jul"* -- verkligen ett löfte?

Ombord på fartyget skrev Olga att tjänstemännen på Hamburg America Line hade ställt många frågor till henne. Hur kommer det sig att hon, bara 23 år gammal vid den tiden, hade två barn? Olga visste aldrig om hon var född 1890 eller 1891, och hon hade tydligen sagt att hon var 22 och de kunde inte tro att hon hade två barn i så ung ålder. Hade hon några bevis för att dessa barn var hennes? Det hade hon inte, eftersom pass inte var nödvändiga på den tiden, de blev obligatoriska först efter första världskriget.

De kanske också undrade var hennes man befann sig – det var ju trots allt 1913 och kvinnor hade inte rösträtt och det var inte vanligt att självständiga kvinnor reste ensamma på öppet hav. Hon var förmodligen klok nog att inte nämna

att hon, förutom dessa två små barn på tre och två år, hade en fyra månader gammal bebis kvarlämnad i Göteborg, med sin man och en barnsköterska. Det hade kanske givit ett ogynnsamt intryck. Vem kan klandra tyskarna för att de ställde några frågor. Min 23-åriga mormor Olga passade ju trots allt inte in i det vanliga mönstret för en hustru på den tiden.

Hur som helst, resan var lyckad, servicen var utmärkt ombord och Olgas två barn fick mycket beröm för att de var så fina och såg så anmärkningsvärt friska ut. Det kom oändliga kommentarer, hur söta de var, vilka fina färger de hade, och frågor vad Olga matade barnen med. Barnen som hade tillbringat sommaren utomhus och vid havet i familjens sommarhus, "Villa Florida" på Särö, var förmodligen fint solbrända och såg friska ut. Sköterskan Ida var ung och mycket vacker och mycket beundrad och var tvungen att fly ner under däck för att komma bort från ivriga beundrare, en svensk steward och en dansk servitör.

För människor som reser till Amerika idag, i trånga flygplan, är det svårt att föreställa sig hur lyxiga de fartyg som korsade haven på den tiden faktiskt var. I årtal hade rederier i Tyskland och England tävlat om att bygga de snabbaste och lyxigaste fartygen och år 1913 hade kapplöpningen nått sin kulmen och det fanns ett antal enorma nöjespalats som korsade Atlanten. Det fanns många stora fartyg, men vi brukar minnas Titanic för kollisionen med ett isberg. Titanic hade två systerfartyg som hette Olympic och Gigantic, som döptes om till Britannic för att inte påminna folk om Titanic. Men dessa fartyg var redan omoderna när de sjösattes.

OMBORD PÅ KEJSARENS LYXÅNGARE

Tyskarna, i hård konkurrens med britterna, hade lärt sig mycket av Titanic-katastrofen och sjösatte **SS Emperor** 1913. Isberg var som flytande minor som kunde sänka skepp. Den tyska skeppsbyggaren kunde inte riskera livet på de fem tusen människorna ombord, därför hade fartyget dubbla skrov.

Ombord på Emperor dominerade en stor oljemålning av den tyske kejsaren i helfigur stolt den majestätiska trappan. Detta var en era då länder verkade stabila, men ägnade sin energi åt destabiliserande nationalism, konkurrens om kolonier och militär expansion. Den hetsiga kapplöpningen inom skeppsbyggnad var en del av denna farliga utveckling som bara ett år senare ledde till första världskriget.

SS Emperor var den tyska nationens stolthet. Den tyske kejsarens porträtt i helfigur dominerade trapphallen.

Men detta var 1913 och ingen visste vad som väntade. Vem kunde vid den tiden ha förutsett att det skulle bli ett världskrig som Tyskland skulle förlora och att sex år senare, SS Imperator skulle transportera amerikanska trupper tillbaka från kriget i Europa 1920. Och vem kunde vid den tiden ha förutsett att den strålande Imperator en dag skulle ges till den engelska Cunard-linjen som krigsskadestånd efter första världskriget, troligen för att tyskarna torpederade deras Lusitania 1915.

Sådant var det ingen som tänkte på hösten 1913. Allting kändes så bra då Olga och hennes barn Anita och Billy samt sjuksköterskan Ida var i Hamburg, redo och mycket ivriga gå ombord på Tysklands stolthet SS Imperator. Allt var så fint och man njöt av lyxen ombord.

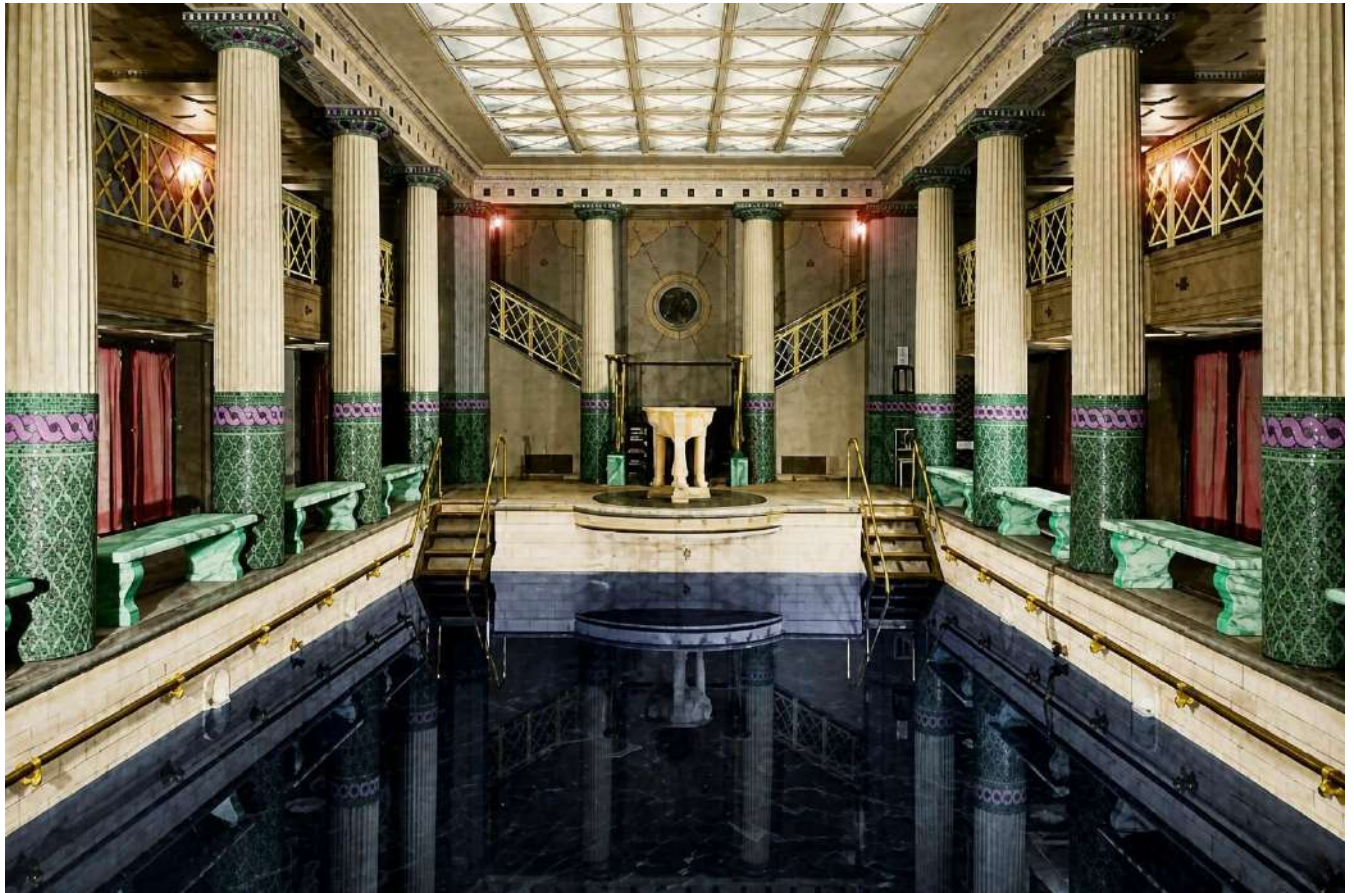

I första klass var interiören lika överdådig som i vilket palats som helst i London eller Hamburg.

Olga och hennes medpassagerare på Imperator lämnade sina lyxiga hytter och steg uppför de magnifika förgyllda trapporna till många lyxiga rum, såsom en "damsalong och bibliotek", ett jaktliknande "rökrum för män" i Tudor-stil, en tvåvånings kupolförsedd matsal med plats för 700 personer samtidigt och "dagtidssalen" som omvandlades till en balsal på kvällen. Det fanns också en

"vinterträdgård" och ett gym. För de rikaste passagerarna fanns det sviter med verandor som var personligt betjänande, och de kunde också hyra privata matsalar mot en extra kostnad, eller äta på de exklusiva Ritz Carlton-restaurangerna.

Jag antar att den orädda Olga besökte den magnifika *"Pompeianska simbassängen"*, och mycket riktigt skrev hon till Folke i slutet av resan om en *"fullständigt bedårande simbassäng"* och att hon hade varit i poolen två gånger och lärt sig simma på rygg. Mellan 10.30 och 12.30, var den öppen enbart för kvinnor.

Olga njöt utan tvekan av det salta vattnet i Pompejans simbassäng. Hon var van vid att simma i havet på Särö. Olga och Folke hade dragit in en vattenledning från havet till deras hus Villa Florida så att man kunde njuta av salta bad året runt. Den Pompejanska simbassängen var den första simbassängen någonsin på ett fartyg, och poolen på 10 gånger 30 meter med pelare, mosaik och lyxiga badhytter måste ha verkat ganska sensationell – särskilt med tanke på att Göteborg, där Olga och Folke bodde, bara sex år tidigare, år 1906, hade varit den första staden i Sverige att ansluta vattenklosetter till avloppssystemet.

Vissa rederier hade, i kapplöpningen om att bygga det "bästa" fartyget, prioriterat hastighet, men motorerna hade ofta varit för högljudda för passagerarna,

så Hapag Lloyd, som ägde Emperor, hade fattat ett strategiskt beslut att prioritera komfort framför hastighet, och år 1913 hade deras fartyg definitivt det bästa av båda. Hela resan skulle ta cirka sex dagar, möjligen lite snabbare beroende på vädret. Tjugotre knop räckte, och varför skynda på resan när man reste i sådan lyx?

FUNDERINGAR

Man kan fråga sig hur Olga kunde lämna sin fyra månader gamla dotter Mary Carita kvar och ta med sina två andra små barn till Florida. Man kan också undra varför Olga var ovillig att komma hem före jul som utlovat. Skulle inte två månaders frånvaro vara tillräckligt? Saknade hon inte sin Folke och sin lilla bebis Mary Carita? Folke fortsatte att ställa denna fråga om och om igen medan han passionerat skickade ett brev minst varannan dag, till sin kära Olga i Jacksonville, Florida.

Olgas föräldrar hade bjudit in Olga och barnen och hade även betalat för deras resa. Detta besök var mycket viktigt för Olga. Hon var trots allt bara 23 år gammal, hade varit gift med sin man Folke i fyra år och hade under dessa fyra år fått tre barn. Olga behövde utan tvekan vila efter det tidiga äktenskapet och de tre barnen efter varandra. Det måste också ha varit en påfrestning att anpassa sig till ett nytt land. Hon förtjänade verkligen lite tid ensam ett tag och en paus i alla dessa graviditeter.

När Olgas föräldrar William och Anita Dawson besökte Dottern Olga på sommaren 1913, kunde de med egna ögon se att hon behövde vila efter tre graviditeter tätt inpå varandra. Här med barnbarnet Anita utanför Villa Florida på Särö. De bjöd henne och de två äldsta barnen på en resa hem till Florida.

År 1913 fick Olga fyra månader av "frihet" när hon var fysiskt borta från den fertila Folke. Men efter det fick hon ett barn var 18:e månad tills hon var 32 år. Vid 32 års ålder hade hon fött åtta barn – en ålder då de flesta nuförtiden börjar få sitt första

barn.

Olga förklarade när hon reste i september att hon hade för avsikt att återvända med de två barnen före jul. I sin korrespondens med Folke förklarar hon att hon tror att detta kan vara sista gången hon får chansen att åka hem till sitt hemland Jacksonville, och man undrar varför hon hade en sådan känsla. Hon var ung och hennes far var fortfarande relativt ung och vid god hälsa, men hon hade den här känslan ändå.

Olgas far, William Dawson, hade nyligen köpt Greenfield Plantation, en 400 hektar stor plantage i Jacksonville, och han måste ha varit mycket entusiastisk i sina brev och ville utan tvekan att hans kära (kanske favorit) dotter skulle se det nya huset han byggde där. Det ursprungliga huset på plantagen hade förstörts under inbördeskriget av den nordliga armén. Hennes far hade också för avsikt att köpa en stor mängd lantbruksdjur, och allt detta kan verka väldigt roligt för en kvinna på bara 23 år. Det fanns trots allt fler saker i livet än att skaffa barn. Olga ber sin man Folke att ha tålamod och låta henne stanna över julen. Hon vill se sin fars hus färdigställt innan hon åker. Eller kan det möjligen ha funnits någon annan anledning till att hon ville stanna så länge?

Olga skriver med en viss mognad att separationen är "*av ödet*" och att deras hjärtan bara kommer att ha vuxit sig starkare när hon återvänder. Hon skriver, utan att nämna några detaljer, att hon kände att hon och Folke hade "*kommit ifrån varandra under sommaren*". Inget av detta nämns i Folkes brev förutom att han skriver att de fyra åren med henne har varit de bästa och lyckligaste i hans liv och att han inte kan fatta att de har grälat ibland, men aldrig mer!

Jag är verkligen glad att min 23-åriga mormor Olga tog mod till sig och åkte för att träffa sin far och mor i september 1913. Det fanns faktiskt något i hennes känsla att hon borde åka och träffa dem. Sex månader efter att hon kom tillbaka till Sverige bröt första världskriget ut och fortsatte fram till 1918. Tyvärr blev hennes far sjuk och dog 1916, och Olga kunde inte komma och besöka sin far under hans sjukdom då han gick från specialist till specialist för att hitta ett botemedel, eller resa till hans begravning 1916. Tyska ubåtar kunde torpedera vilka passagerarfartyg som helst, precis som de hade gjort med Lusitania ett år tidigare, 1915. Det var för

riskabelt. Så kanske var det ödet som verkade på många olika sätt. Tänk bara hur Olga skulle ha sörjt om hon inte hade rest för att träffa sin far 1913. Och Folke skulle ha mått ännu värre om han inte hade låtit henne resa. Det var inte sista gången Olga besökte Florida, men det skulle vara sista gången hon skulle se sin far vid liv.

År 1913, eller någon annan gång för den delen, skulle det verka ovanligt för en hustru att lämna sin man med två så små barn, och Olga var medveten om detta och frågade Folke i ett brev i oktober vad folk sa om att hon varit borta så länge. Hennes mor Anita hade redan skrivit till Folke och tackat honom för hans uppföring att han lät sin fru komma och besöka familjen i Florida. Hon försökte påpeka för Folke att hon och hennes man skulle ha sin dotter Olga under en mycket kort tid, medan han skulle ha Olga hela livet. Det var inte mycket till tröst att döma av Folkes brev. Han lider fruktansvärt och han skulle aldrig ha låtit Olga och barnen gå om han hade vetat hur hemsk ensamheten skulle vara.

Vissa kanske tycker att Folkes oerhörda saknad efter Olga är överdriven, men samhället i början av nittonhundratalet som Olga och Folke var en del av, hade sina rötter i det viktorsianska samhället. Då rådde nämligen uppfattning att modern var husets rena, livgivande och harmoniskapande centrum. Om modern, detta livsgivande centrum, plötsligt skulle lämna hemmet och ge sig ut på en resa över jorden, skulle det oundvikligen finnas en enorm tomhet kvar. Folke upplevde säkerligen Olgas frånvaro på det sättet.

Stackars Folke visste inte hur han skulle fylla tomrummet förutom att tänka och längta efter Olga och barnen. Folkes dagar var ganska rutinmässiga, hans tid på kontoret och hans tid på morgonen och kvällen med Mary Carita, den fyra månader gamla bebisen. Hans dagar fortskred som sirap och veckorna utan Olga kändes som månader.

Olga önskade att Folke skulle gå ut och träffa vänner och släktingar för att fördriva tiden. Man kan ju tro att den oerhört stilige Folke hade varit välkommen överallt, men Folke ville bara ha tillbaka sin fru och sina barn och det fanns ingen annan tröst. Han var ingen stor läsare, och visst, han gick på film och tyckte om att spela golf och kort, men det var ingen ersättning för hans älskade fru. Han visste helt enkelt inte hur han skulle få tiden att gå snabbare – månaderna kändes verkligen som år.

I Jacksonville var Olgas föräldrar fast beslutna att göra detta till en underbar vistelse för den 23-åriga hemvändande Olga. De ordnade utflykter till stranden i sin bil, Olga träffade gamla vänner och kvällarna tillbringades mestadels utomhus. Inte konstigt att Olgas tidsuppfattning var annorlunda än hennes man Folkes. Hennes tidsuppfattning var faktiskt raka motsatsen, vilket framgår av ett av hennes brev: *"dagarna verkar virvla förbi, tänk att jag har varit hemifrån i två månader, det känns knappt så länge. Jag antar att jag har så mycket att göra att jag inte har tid att tänka, men älskling, jag ska bli glad att komma hem till mitt eget lilla mysiga, lyckliga hem och dig söta älskling. Var nu en man och låt mig stanna här över julen, det är snart här och januari kommer innan du vet ordet av."*

Olgas föräldrar fast beslutna att göra detta till en underbar vistelse för den 23-åriga hemvändande Olga. De ordnade utflykter till stranden och annat trevligt. I bilen utanför Olgas föräldrahem i Jacksonville, sitter barnsköterskan Ida samt barnen Anita och Billy. De är redo att åka på en utfärd. Chauffören står på gatan.

Det är lätt för Olga att säga att dagarna virvlar förbi men Folke förklarar för henne att han väljer att gå på bakgatorna i Göteborg för att slippa bli beklagad av vänner och släktingar. De tycker synd om honom för att han blivit övergiven av sin fru i alla dessa månader. Det gör det bara värre och han börjar alltid gråta när de börjar beklaga honom. Så han undviker dessa möten på gatorna så gott han kan. Folke lider verkligen.

Det oroar Folke att om Olga stannar över julen, så kommer hennes föräldrar att övertala henne att stanna över sin födelsedag i januari och sedan till påsk och sedan Gud vet vad. Om hon vänjer sig vid att vara borta kanske hon lämnar honom helt och hållet. Folkes fantasi springer iväg med honom och har inget sätt att hantera sina bekymmer. Han utvecklar ett nervöst magproblem och husläkaren blir ganska orolig och skriver till hans pappa. Om Folke ska tillbringa hela jul- och nyårsperioden ensam kommer det att förvärpa hans tillstånd mycket. Något måste göras...

FOLKES BREV

Göteborg, 22nd Nov. 1913.
My own Dearest Darling. -
Thanks sweetheart for
your letter of 9th inst. which
I received this morning. - You do
not know how happy your
letters do me. - I only wished
that you will soon be home.
You say darling be a man,
but you wouldn't say that
again if you knew how
hard and sad it is for me
to be alone here, day after
day. - By now I suppose

Olga och barnen avreste från Göteborg den 23 september 1913 och Folke skrev sitt första brev tre dagar senare. Det var det enda på svenska, alla andra var på engelska. Folke var glad över att ha fått tre söta brev från Olga ombord på skeppet SS. Emperor. Hon skrev att en orkester underhöll passagerare på däck under färden från Hamburg till Southampton där fler passagerare väntade. Olgas största intresse var människorna hon mötte ombord och deras många kommentarer om hennes friska barn: "Är det inte bara en liten holländsk tavla" och om dottern Anita: "Åh, vad vacker hon är, vilka fina lockar". En medpassagerare sade att sådana underbara barn ser man sällan i Amerika.

Olga skriver att hon är *"trött på att vara på vattnet"*, troligtvis för att SS Imperator var topptung och fick fartyget att gunga avsevärt. Rederiet åtgärdade problemet följande månad.

Olga längtar naturligtvis efter Folke och det är uppenbart att hon insåg att det fanns många risker med denna resa när hon skrev: *"Saknar du mig mycket kära du? Åh, jag hoppas verkligen att du älskar mig och att denna separation inte blir ödesdiger för vårt hemliv."*

Det tar inte många dagars frånvaro för Folke att börja sakna Olga. Hon har lämnat ett stort hål i hans liv. Olga och Folke kommer snart att flytta in i en ny större och finare lägenhet och Folke övervakar renoveringen. Han berättar om detta i sina brev. Olga ammade när hon reste och Folke vill veta om mjölken har slutat och frågar försiktigt om hon har fått mens.

Folke blir glad när han får ett telegram från Olga i New York. Han känner sig så fruktansvärt långt borta från Olga och med de begränsade kommunikationsmöjligheterna kan man förstå hans frustration. Telefoner användes för lokalsamtal och långt ifrån alla hade dem. Telegram var det enda sättet att kommunicera över långa avstånd på den tiden (såvida de inte skrev brev förstås) och året innan, 1912, hade Olga och Folke bevittnat det massiva och imponerande statliga "Telegrafhuset" som byggts till en hög kostnad i deras hemstad Göteborg. Som tur var hade kablar för att skicka telegram mellan Europa och Amerika lagts ut på havsbotten vid det här laget, men eftersom en operatör var tvungen att skicka meddelandena för hand var det kostsamt och det var naturligtvis konkurrens om utrymmet på dessa kablar och förkortningar var nödvändiga. Ibland använde Olga och Folke "koder" som betydde vissa saker, men det kommer senare i deras korrespondens.

Olga hade i ett tidigare brev bett att barnsköterskan skulle ta ut Mary Carita, hennes lilla bebis, varje dag i flera timmar, även på vintern. Folke kan glatt rapportera att det är omhändertaget. Nästa dag anländer ytterligare ett telegram, den här gången från Jacksonville i Florida, och Folke kan slappna av. Men han tänker redan på riskerna med bilkörning.

Han rapporterar om hur renoveringen av deras lägenhet fortskrider. I varje brev till Olga skriver han kärleksfullt och utförligt hur deras lilla Mary Carita mår. Kunde Olga ha en bättre make? Men han har fortfarande inte fått ett brev sedan Olga anlände till Amerika. Nästa dag skriver Folke att han har fått ett "trådlöst brev, ett mellanting mellan telegram och brev som skickades via radio från fartyget. På

land skrevs det ut och skickades med vanlig post. Han fick ett löfte om att Olga och barnen som åkte för två veckor sedan skulle återvända till jul, men han är inte alls säker på att hon faktiskt kommer tillbaka före jul. Han vill bli lugnad.

Jag har en känsla av att Olga innerst inne hade bestämt sig för att stanna över julen innan hon åkte, men hon kunde inte få sin mans tillåtelse att åka med den möjligheten, så jag tror att hon bestämde sig för att låta honom veta senare. Det var andra tider och kvinnor hade inte rösträtt och var mycket mer beroende av sina män. Folke undrar i ett brev om barnen har glömt "*sin egen längtande pappa*", men hur skulle de kunna ha gjort det – de har ju bara varit borta i tre veckor! För honom känns det dock så mycket längre.

Folke är imponerad av att de har en ny toalett (vattenklosett) i den nya lägenheten på Berzeeliigatan 26. Det var bara sju år tidigare som Göteborgs stad började ansluta vattenklosetter till stadens avlopp. Tidigare använde man latriner (behållare) som tömdes av renhållningsarbetare en gång i veckan. Det verkar väldigt primitivt, men det var länge sedan och kvinnor hade inte rösträtt och hästar var vanligare på gatorna än bilar. Som vanligt vädjar Folke om att Olga ska komma hem.

Folke glömmer aldrig att nämna Mary Carita i sina brev till Olga. Jag kallar henne vid båda namnen eftersom både Folke och Olga använder namnet "Mary" ibland och ibland "Carita" och ibland "Mary Carita". Eftersom detta kan vara förvirrande för läsarna använder jag båda namnen, Mary Carita, var hon än nämns. Den där söta lilla Mary Carita som gav min morfar så mycket tröst och sällskap 1913 kom senare i livet att kallas Mary. Min mamma och hennes syskon mindes Mary som änglalik, en mycket kär och älskad syster.

Det var tre veckor sedan som Folke lämnade Olga och hans barn på järnvägsstationen i Göteborg. Han tycker att de har varit borta tillräckligt länge, vilket framgår av hans tidigare brev. Han väntar fortfarande på brev från New York och Jacksonville. En känslig själ som Folke behöver inte läsa om fler katastrofer på Atlanten, minnet av Titanic ett år tidigare är tillräckligt levande, men stackars Folke och så många andra har läst om olyckan till havs: "*Voltornos brinnande*" -- ett rasande och okontrollerbart inferno med lågor som stiger tjugo meter upp i luften och moln av svart rök - beskriven som "*en enda stor ugn, ett hav av eld*" och "*en flammmande fyr i natten*". Över hundra passagerare miste livet, människor som reste på samma hav

som hans kära fru och barn. Den historien gjorde inte hans nerver särskilt gott, särskilt som han redan oroade sig för skallerormar i Florida.

Den 16 oktober får Folke äntligen Olgas brev från New York. Tonen i brevet är mycket tillgiven och hon saknar Folke mycket. De övernattade på The Broztell Hotel på Fifth Avenue och 27th Street.

Olgas föräldrar övernattade alltid på detta hotell nära Femte Avenyn och de har reserverat rum för Olga, barnen Anita och Billy samt barnsköterskan Ida. Snart skall de stiga på tåget till Jacksonville i Florida.

Olga hade förväntat sig att hennes föräldrar skulle möta henne och barnen, men istället möttes Olga av en familjevän, en ung man vid namn George Kieferle som hon inte hade sett på sex år. Hon blev ganska överraskad och glad över att bli mött och få hjälp av honom. Han hade utan tvekan blivit ombedd av Olgas föräldrar att ta hand om Olga och hennes barn och att följa med dem på tåget och föra dem säkert ner till Jacksonville. George har uppvaktat Olgas syster Una, men hon hade inte accepterat honom, men Olga skriver att han fortfarande är väldigt förälskad i Una och att han är *"Så stilig och en så bedårande pojke, jag önskar verkligen att Una hade tagit honom, han hade blivit en så underbar svåger."* Hon skriver att han kanske åker tillbaka med henne till Sverige. Förmodligen för att få chansen att träffa Una som ska följa med Olga tillbaka

till Sverige. George Kieferle har en bil och kommer att kunna köra Olga och barnen runt i Jacksonville. Folke kommenterar att han hoppas att Olga inte flörtar med George.

I det första brevet pratar Olga om att stanna över julen och hon vill verkligen att Folke ska komma över. Detta oroar Folke eftersom det stred mot deras planer och hennes löfte. Rent praktiskt svarar hon Folke att ja, mjölken slutade utan problem och hennes bröst är mjuka och hon behöver inte använda pumpen. Olga är förvånad över hur "tjock" hon har blivit eftersom hon inte hade gått ner i vikt efter sitt tredje barn och skriver *"säg till din pappa att jag är ledsen att jag kanske har tappat min figur helt och hållet"*.

Den 22 oktober har Folke fortfarande inte fått något brev från Olga i Jacksonville. Däremot får han nyheter om Olga genom Jacksonville-tidningen, The Metropolis från den 8 oktober som familjen prenumererar på. Han läser en notis i Social-kolumnen om att Olga och barnen har anlänt från Sverige till Jacksonville för *"ett längre besök"*. Folke är besviken. Tidningen från Jacksonville har lyckats komma fram till Göteborg, men inget brev från hans fru har kommit fram. I ett brev ger han Olga rådet att alltid skicka sina brev själv så att de inte blir försenade och ligger och slänger i någons ficka.

Den 23 oktober kommer det äntligen ett brev från Olga i Jacksonville. Olga verkar upptagen med den stilige familjevänner George. Folke är inte nöjd. Jag undrade om Olgas kommentarer om George var avsiktliga för att göra Folke avundsjuk, men jag har bestämt mig för att det förmodligen inte var fallet, eller varför skulle hon göra en

oskyldig kommentar i ett annat brev, att alla hade gått och lagt sig och att hon och George var ensamma i vardagsrummet och läste och skrev brev.

Vid ett annat tillfälle hade båda gått till Seminole Hotel i Jacksonville (hotellet arrenderar marken av Olgas far) för att skriva brev. Det var ett populärt inneställe i Jacksonville. Denna information skulle hon inte ha avslöjat om hon hade haft en affär med George. Olga älskar Folke väldigt mycket och på den tiden blev "otrohet" inget annat än flirt. När preventivmedel inte fanns tillgängliga betydde sexuella förbindelser graviditeter och Olga och George, som ändå var kär i Olgas syster Una, var utan tvekan helt enkelt goda vänner.

Stackars Folke känner sig väldigt övergiven eftersom det bara har kommit ett brev från Jacksonville. Den nya lägenheten är färdig och väntar på husets fru. Folke uppmanar Olga att boka en ångbåt med en gång. Fem dagar senare anländer ett brev från Olga som förklarar varför hon inte skrivit: *"Käraste Folke, Vi har varit på stranden varje dag sedan jag kom, så följaktligen har jag haft lite tid att skriva, men mina tankar är med er natt och dag. Jag längtar efter att omfamna er båda och tittar ofta på era kära fotografier som finns på min byrå. Vädret har varit så fruktansvärt varmt att det enda vi kan göra är att bada i havet..."*

Men det borde ha funnits många fler brev från henne, påpekar Folke i sitt svar. Han berättar om den nästan färdiga lägenheten och möblerna han har köpt till barnkammaren och han väntar fortfarande på Olgas beslut att återvända snart. Den 30 oktober är Folke glad över två brev från Olga. Hon kan rapportera att hon har börjat få *"Du vet"* vilket betyder sin mens. Hon hade börjat oroa sig för det. En graviditet var nog inte precis vad hon hade tänkt sig.

Jag antar att vi kan "förlåta" Olga för att hon inte skrev under alla dessa dagar, hon är trots allt en ung levnadsglad flicka på 23 år. Hon blir glad över att få Folkes kärleksförklaringar och skriver: *"Jag älskar dig så mycket, och jag blir så glad när brevbäraren kommer på morgonen med dina kära brev – du skriver så kärleksfullt till mig – menar du verkligen (understruket tre gånger) allt du säger? Det är perfekt att vara så lycklig som vi är, är du lycklig kära du? Och jag uppskattar verkligen all din omtanke...Jag längtar efter att få se den söta lilla ängeln och kyssa hennes varma, mjuka kinder. Hon kommer inte att känna igen mig när jag återvänder, men jag ska snart låta henne veta att jag är hennes egen mamma. Jag önskar att du var närmare och inte åtskild av en sådan vidsträckt vattenyta. Men älskling, min mamma och pappa är så glada att ha mig här att jag är helt återbetalad för min uppoffring. Vår återförening kommer att bli desto ljuvare – som ordspråket säger, 'frånvaro gör hjärtat starkare', är det inte sant, älskling?"*

Den 1 november skriver Folke ett brev från den nya lägenheten på Berzeliigatan 26 i Göteborg. Folke ber Olga att förbinda sig att komma hem före jul. Olgas mamma Anita Dawson har tidigare skrivit till Folke och tackat honom för hans uppoffring och bett honom att låta Olga stanna hos dem över julen. Trots allt, poängterar svärmoder, kommer Folke att ha Olga hela livet och hennes föräldrar kommer bara att ha henne under denna korta tid. Men Folke informerar Olga om att han inte har något svar till hennes mamma.

Folke är verkligen hängiven Olga och jag är inte förvånad, min mormor Olga var en mycket speciell person. Hon hade ett stort självförtroende och trodde på positiv förstärkning och uppmuntran. Hon talade aldrig illa om någon, hon hade inget behov av att hävda sig själv. Varje släkting, hennes barn och barnbarn och vänner tyckte också att de hade sin egen speciella och unika relation med henne. Hon var så oerhört älskad och utstrålade något som drog människor till henne. Hon var oerhört charmig med en bra humor och var utan tvekan en stor livskraft i den familjen och lämnade ett stort tomrum när hon och barnen åkte iväg till Florida.

Män kan bli "bekväma" när deras fruar tar allt socialt ansvar och driver hemmet som de begåvade projektledare de ofta är, men jag tvivlar på att Folke var en sådan man, han var lika socialt aktiv som Olga. Folke hade helt enkelt inte insett vilket stort hål Olga skulle lämna efter sig. Han visste inte vad han skulle göra och ville desperat ha tillbaka sin fru och sina barn. Och paniken satte in när han trodde att hon kanske inte skulle komma tillbaka till jul. Han tyckte att två månader med

sina föräldrar var tillräckligt. Hon hade verkligen gjort sin plikt mot sina föräldrar. Varför skulle hon vilja stanna borta längre?

Folke har bett Olga att skicka ett telegram med deras kod som betyder att hon skulle komma hem till jul. Men inget sådant telegram hade kommit. Han är rädd att om hon inte bestämmer sig för att komma hem nu, kanske hon aldrig kommer hem. Han tror att hennes föräldrar gärna skulle övertala henne att stanna för alltid.

Olga skriver att hon har köpt två turkiska badmattor och lite annan utrustning till det nya badrummet och avslutar med en gullig notis:

"Ge min kärlek till alla och krama min älskling hårt från mig och älskling, jag skickar dig alla allt som är gott i mig."

Din egen sanna fru Olga"

Folke nämner Mary Carita, deras nu 6 månader gamla bebis, så mycket som möjligt och i detalj för att locka Olga att vilja åka hem. Han skrev i ett tidigare brev att Mary Carita nästan kan sitta upp själv, och det får Olga att undra och Folke lugnar henne. Folke får inget telegram och han är förkrossad och försöker undvika vänner och släktingar på gatorna – när de tycker synd om honom, övergiven av sin fru, vill han gråta.

Det är en dragkamp mellan Folke och Olgas föräldrar. De vill att Olga ska stanna och Folke vill att hon ska komma hem. Olgas mamma har skrivit och bett Folke att låta Olga stanna över julen. Hennes argument var att Folke kommer att ha Olga hela livet, och att de bara vill ha henne i några månader. Men Folke kan inte ge dem några löften. Det är upp till Olga, svarar han samtidigt som han skriver till Olga och vädjar till henne.

Olga har skrivit att detta kan vara hennes sista jul med sina föräldrar, en märklig tanke för en 23-årig kvinna, men det är en kuslig insikt. Sanningen är att hon aldrig kommer att få se sin far igen. Han dog oväntat två år senare, 1916, och hon kunde inte åka hem under hans sjukdom – första världskriget var i full gång och ingen fick resa med ångbåt förrän kriget var över 1918.

Men allt detta är känt för oss nu, och vi kan se allt detta i efterhand, men den ensamme och längtande Folke, som satt i rökrummet och skrev sitt brev till Olga den 13 november 1913, visste naturligtvis ingenting om detta. Han visste bara en sak – att han hade varit ensam alldeles för länge, att han hade offrat sig tillräckligt länge och att han bara ville att hans fru och barn skulle komma hem. Annars skulle hans hjärta brista.

Folke försöker visserligen påverka Olga att komma hem, men jag tror att min 27-årige morfar var mycket klok som överlät beslutet till Olga själv och inte "tvingade" henne som en annan man kanske hade försökt göra. Jag tycker att det här brevet är mycket förnuftigt och moget för en så ung man. Det här brevet är mer varierat än något annat tidigare och han går in på ämnet om sin fullständiga trohet till sin Olga. Den 13 november skriver till Olgas föräldrar:

Min kära mamma och pappa,

Jag är säker på att ni hör allt från Olga om Mary Carita och mig här hemma. Jag är tacksam mot er båda för den trevliga tid ni ger Olga genom att bjuda in henne och våra två barn.

Självklart vet jag att ni alla önskar att ni skulle ha er dotter över julen, men ni vet inte hur fruktansvärt ensam jag känner mig och hur svår separationen är. Olga är allt för mig, och en förlängning av hennes besök i Jacksonville över julen skulle göra det mycket svårare för mig.

Om jag vore en man som uppskattade friluftsliv är jag säker på att jag inte skulle ha något emot att hon stannade, men en man som älskar sin fru, sina barn och sitt hem, det är verkligen svårt och jag hoppas att ni inte kommer att sakna henne alltför mycket om hon åker före jul.

Vi är alltid glada att se er här och jag tycker det skulle vara trevligt om ni kunde komma över till vårt nya hem och fira jul ett annat år eftersom jag tror att det är omöjligt nu när ni håller på att bygga ert hus.

Ursäkta att jag inte har skrivit innan och tackat er för den fina födelsedagspresenten. Tack också för ert brev. Men jag har inget svar. Olga kommer att svara, och jag ber att hon håller sitt löfte, precis som jag höll mitt, att inte ha några invändningar mot att hon och barnen skulle få träffa er – och att hon kommer hem till jul.

Mina allra bästa kramar och pussar till er, Olga, barnen, Una och Bob, Willie och alla andra.

Jag är er tillgivne svärson Folke

I ett annat brev Folke delar med sig av lite skvaller till Olga. Dagens skandal var att den svenske prins Wilhelm, som hade gift sig med storfurstinnan Maria Pavlovna av Ryssland 1908, nu planerade att skilja sig. Det intresserar Olga för det hela är ju en skandal, men den gamla kampen för att få Olga att komma hem

fortsätter. Ingen man har någonsin vädjat mer om att hans fru ska komma hem än Folke. Kommer han att lyckas när Olga skriver så här:

"Nåväl, min älskade lille pojke, det finns inga fler nyheter, bara att jag saknar dig och längtar efter att omfamna dig. Den här separationen kommer att få oss att uppskatta varandra ännu mer, vi blev så främmande i somras så jag tror att separationen var ödesbestämt."

God natt, sov gott och dröm om mig, söta lilla pojke.

Den 20 november skriver Folke att han inte kommer att säga mer om Olgas återkomst före jul, bara för att återkomma till ämnet senare i brevet. Han rapporterar ingående om Mary Caritas vikt och allmänna tillstånd, utan tvekan för att få Olga att längta efter henne, men generellt sett tyckte Folke om att ge den här typen av detaljer i sina brev, vilket gör dem intressanta att läsa idag. Ibland undrar jag när jag ser hans vackert skrivna brev, så fulla av detaljer, om han någonsin tänkte på eftervärlden när han skrev dem, men det var nog bara hans natur att vara intresserad av saker och vilja dela saker med andra. Jag gillar hur omtänksam han var mot tjänarna, han bad Olga i sitt tidigare brev att skriva ett vykort till dem och ge dem julklappar när hon kom tillbaka och att inte köpa några till honom.

I Florida var det varmt och Olga skriver hur de alla går omkring i vita klänningar. De har fiskat upp några fina ostron på stranden och sedan rostat dem och Olga har försökt dansa "Turkey Trot" och den nya populära dansen som kallas "Tango" men hon "gjorde en röra av det" och hon hoppas att Folke ska lära henne när hon kommer hem. Om det gamla ämnet att komma hem skriver Olga:

"...Ditt brev på svenska kom i morse och jag njöt oerhört av det, särskilt av alla fina saker du sa. Nu älskling, håll ut till januari så är vi nygifta igen och älskar varandra ännu mer. Jag längtar vansinnigt efter er båda men tänker att när jag har gått så långt kan jag lika gärna fira julen här och vara klar med den – du förstår eller hur älskling? Och jag är säker på att Gud kommer att välsigna dig för din osjälviskhet."

Kärlek från din älskade Olga"

Och Folke svarar naturligtvis samma dag:

Min egen käraste älskade Olga,

Tack älskling för ditt brev den 9 november, som jag fick i morse. Du vet inte hur glad dina brev gör mig. Jag önskade bara att du snart skulle komma hem. Du säger älskling, "var en man", men du skulle inte säga det igen om du vet hur svårt och sorgligt det är för

mig att vara ensam här, dag efter dag. Vid det här laget antar jag att du snart kommer att få mitt brev där jag berättar att jag väntar dig hem, men jag försöker sätta mig in i att du stannar över, men det är omöjligt. Jag tror inte att du skulle göra det.

Älskling, vår lilla Mary Carita är så bedårande, jag tror verkligen att du kommer att bli galen i henne när du kommer tillbaka. Hon mår alldeles utmärkt, riktigt bra. Har precis ätit upp min middag helt ensam, kyckling med ris och en av Claras (kokerskan) kakor. Du förstår, det är lördag kväll och jag har spelat golf. Luften var så härlig idag, första dagen sedan förra söndagen.

Älskling, jag älskar dig så mycket och tänker älskling, att vi kommer att ha en smekmånad hela våra liv i vårt nya ljuva hem. Ja, tänk älskling på mig och kom hem! Älskling, jag går omkring i lägenheten och letar efter dig och älskling, jag hittar dig ingenstans, men du är med mig i mitt hjärta och i mina tankar.

Älskling, jag längtar så mycket efter dig och vet inte hur jag ska få tiden att gå ikapp. Älskling, jag längtar fruktansvärt och det är så svårt att inte ha dig och barnen. Om jag hade mycket pengar skulle jag komma direkt till dig. Angående Una (Olgas syster) är hon ärligt talat varmt välkommen till vårt kära hem, men jag tror att hon kanske kan åka 14 dagar tidigare och inte följa med dig den 11 december.

Älskling, du förstår nu när du har stannat så länge i Jacksonville, att det inte är så svårt för dina föräldrar att låta dig åka hem till mig, efter att ha åkt hit i Sverige, förkrossad, med ett blödande hjärta och längtan och längtan. Älskling, kom hem, jag ber dig.

Nu, kära Olga, min lilla fru, en varm kram och en söt godnattskyss. Du kommer att tycka att lägenheten är väldigt fin, hoppas jag, kära du, din säng står tom, och tom hela tiden. Jag håller nästan på att gå vilse i vårt stora sovrum.

Jag har gett Hildur (en av tjänsteflickorna) 14 dagar ledigt så att hon kan åka hem till sin familj.

Älskling, köp mig ingenting. Jag vill inte ha något annat än att du och bebisarna kommer hem till jul. Guld eller diamanter skulle inte vara värda någonting jämfört med att du och barnen kommer hem. Det är allt jag önskar.

Kyss våra änglar och en mjuk söt kyss från din lilla Mary Carita och jag skickar dig miljoner kyssar och varma kramar.

Din egen kärleksfulla, längtande sanna make Folke. Kärlek till alla.

Olga har just mottagit Folkes brev, vilket uppenbarligen har berört henne djupt. Hon skriver...

"Du förstår, min älskling, jag kan inte åka före jul. Jag känner att det är min plikt att träffa Willie (hennes bror som skulle ha kommit hem till jul) och tillbringa jul med mina föräldrar, även om det skulle vara en miljon gånger mycket trevligare att vara hemma med dig (understruket tre gånger) och Mary Carita. Min egen söta pojke, om du bara visste hur mycket jag längtar efter dig och ibland känner jag att jag ska bli galen, men vi måste båda ha tålamod och sedan för alltid vara tillsammans. Så håll ut. Gud kommer säkert att välsigna oss för denna uppoffring, vi får inte vara för själviska..."

Anita börjar prata så bra engelska, varje dag säger hon något nytt, du älskling kommer att bli förvånad över att se dem, de har båda vuxit upp och Anita är så gammal i sitt sätt. Folk här är så förtjusta i dem och vet du varför de är så fina och friska kära du -- för att du är så ren, ren och god, så Gud har välsignat våra avkommor.

En lång söt kyss från din älskade Olga - för alltid och för alltid din"

Folke har förväntat sig ett telegram med de "glada nyheterna". Han har varit beredd att resa till vilken hamn som helst, Liverpool, Hamburg eller Strasbourg, för att träffa sin familj. Faktum är att han inte fick något telegram alls, så han telegraferade Olga och av hennes svar förstod han att hon inte skulle komma tillbaka.

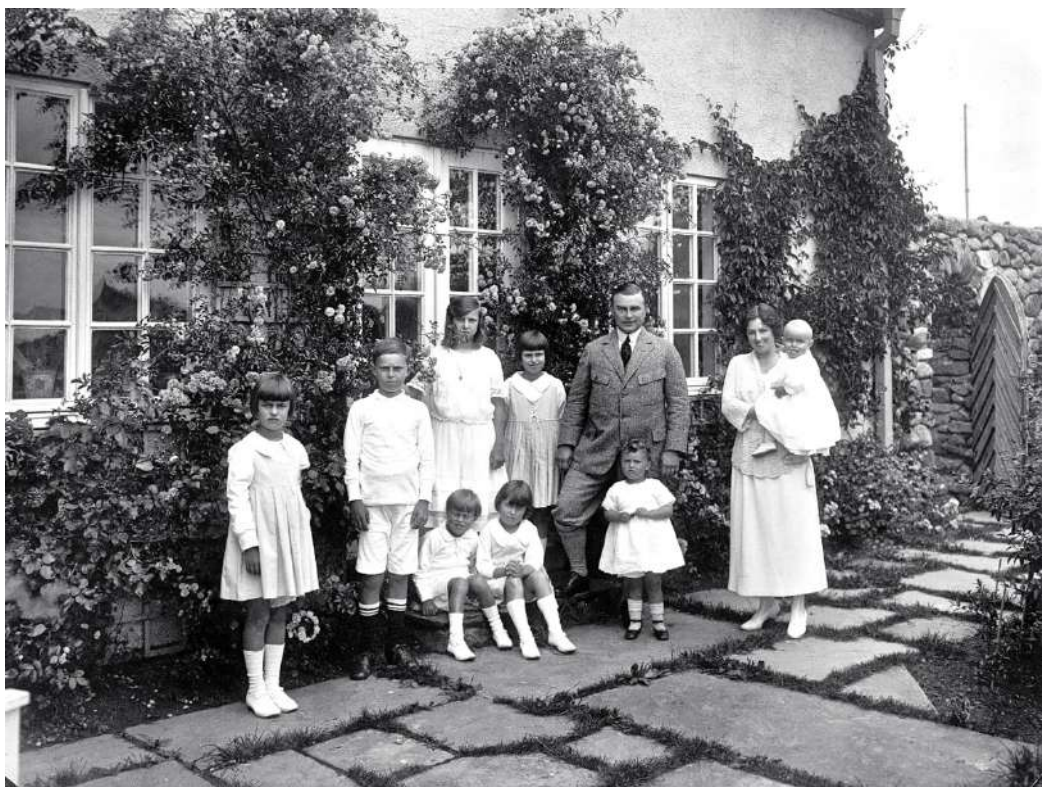
*"Älskade Folke,
Ditt telegram kom vid middagstid och orsakade en hel del förvirring, mamma blev så orolig men jag visste vad det var. Nåväl, jag har telegraferat "homilater" och vet att det kommer att göra dig ledsen, men älskling, jag har berättat varför i mina tidigare brev -- nästa månad ses vi, det känns nästan för bra för att vara sant och hur fantastiskt det ska bli att komma hem till mitt eget nya hem, allt rent och fräscht och till dig och Mary Carita."*

Olga hade verkligen förberett Folke på hennes beslut att stanna, men aldrig sagt det bestämt förrän nu, förmodligen av hänsyn till Folke. Så hur hanterade stackars Folke detta? Han hade sagt till Olga i tidigare brev att det skulle ta livet av honom om hon inte kom hem.

Folke dog förstås inte, men Folke hade, förutom sig själv med ensamhet och oro, utvecklat ett nervöst magproblem på grund av all denna stress. Denna sjukdom hade förvärrat situationen och familjeläkaren ingrep och sade rakt ut till Folke vad han var tvungen att göra. Han måste resa till sin familj i Florida. Och det gör Folke.

Folke har bestämt sig för att resa till Olga och barnen i Florida. Där kommer de att fira jul tillsammans. Han telegraferar Olga att han bokat sin resa på den brittiskägda Lusitania. När Lusitania sjösattes 1906 hade det varit världens största fartyg. Vi vet alla vad som hände med Lusitania – den torpederades 1915 av en tysk ubåt under första världskriget. Så Folke var relativt säker på denna resa 1913. Kriget började ju inte förrän året därpå, 1914. Men Lusitania hade inte några dubbla skrov...

Efter det här brevet finns det plötsligt inga fler brev för oss att läsa och jag känner mig konstig eftersom jag skulle ha velat veta vad som hände när Folke anlände till Florida, hur hans resa var, vilken båt de valde för sin återresa och vad Olga tänkte när hon såg sin lilla Mary Carita efter fyra månaders frånvaro. Och naturligtvis vad Olga tyckte om den nymöblerade lägenheten. Men det finns inga brev eller dokument kvar som kan ge någon av oss de svaren – att få reda på något är som att stirra in i ett svart tomrum. Men kanske är det så det borde vara. Folke var inte längre olycklig och behövde inte skriva ett brev varannan dag. Han hade sin Olga och sina barn. Han tillbringade sin tid med dem och njöt av livet istället för att skriva ensamma brev till Olga på en annan kontinent. Nu med Olga hemma kan paret fortsätta med sin barnproduktion...

Familjen samlad utanför ingången på Lysholmen på Särö ca 1923. Det blev sammanlagt nio barn.

EFTERORD

Det som hände i Folke och Olgas liv 1913 fick en intensiv verklighet för mig när jag blev djupt involverad i deras liv genom att läsa och skriva om deras korrespondens. Detta korta fönster i Olgas och Folkes långa liv öppnade sig magiskt mer än hundra år senare genom morfar Folkes bevarade brev och hans djupa längtan efter sin älskade hustru. Jag fick dem i mina händer i prydliga små buntar knutna med olikfärgade band. Tack mormor Olga!

Jag tänker på all tid vi spenderar varje dag med att skriva en enorm mängd ord i e-postmeddelanden, ord som kommer att försvinna lika snabbt som de skrivs – om inte någon skriver ut dem och lägger dem i en fil och gör en medveten ansträngning för att spara dem generation efter generation, men hur ofta händer det? Hur väl är de utformade? Är de värda att bevara?

Kommer någon att kunna kartlägga mina eller dina känslor om hundra år? Kommer det att finnas något kvar, som Folkes fint utformade brev, så skickligt skrivna? Knappast.

Denna text är baserad på boken

MY DARLING OLGA Folke Jonsson Letters 1909-1961

Av Leif Södergren